

Mötəbər tədbirin möhtəşəm təşkili

(Əvvəli 1-ci səhifədə).

Azərbaycana olan hörmət və ehtiramı, habelə artıq iqlim dəyişmələrinin konkret təbii fəlakətlər - sel basmaları, qasırğalar, leysan yağışları, torpaq sürüşmələri, zəlzələlər və onların nəticəsində yaranan məhsul itkiləri şəklində baş verdiyi bir zamanda "boykotçu"lar niyyətlərinə çata bilmədilər. Buna baxmayaraq, onlar sonadək murdarlıqlarından əl çəkmədilər, faktiki olaraq Azərbaycana yox, bütün dünya dövlətlərinə, insanlığın sabahına böyük pisliklər etmiş oldular.

2015-ci ilin dekabrında

dəstəyi olmadan inkişaf etməkdə olan ölkələr təmiz enerji mənbəyinə keçid edə, karbon qazı ifrazını azalda bilməzlər! Odur ki, iş-tirakçı ölkələr yeni öhdəliklər götürməli və onlara əməl etməlidirlər. Bu vəsait həm də kasıb ölkələrin iqlim dəyişmələrinin təsirindən qorunmasına kömək edir. Kasıb ölkələr maliyyənin 1,1 trilyon dollardan 1,3 trilyon dollara - dək artırılmasını tələb etsələr də, inkişaf etmiş ölkələr bu tələbin 100 milyard dollar səviyyəsində saxlanılmasını təkid edirlər.

Dünya böyük olduğu qədər də kiçikdir. İnsanlar müharibələr törətmək, sənaye məhsulları istehsalını artırmaq və bu artım

şəm şəkildə baş tutmasına nail oldu. Azərbaycan on dörd gün ərzində dünyanı Bakı Olimpiya stadionunda birləşdirdi, müzakirələr təşkil etdi, danışdı, dinlədi, səmərəli tədbirlər müəyyənləşdirdi. İnsanlar fikirlərini bildirdilər, arqument və faktlarını göstərdilər, mübahisə və müzakirə etdilər, bəzən razılaşmadılar, hərdən ortaq məxrəcə gəldilər... Bütün bunlar mahiyyətcə insanların həyatını qorumağa, sağlam və təhlükəsiz yaşamalarına, həm də dünyanın təhlükəsizliyinə, təbii fəlakətlərdən qorunmasına xidmət edirdi.

Artıq COP29 tarixə qovuşdu. Həm də bu qlobal tədbirin təşki-

artıq tarixə qovuşan COP29 bir sıra uğurları və yenilikləri, xüsusən təşkilati məsələlərdə möhtəşəmliyi ilə yadda qaldı. Yadda qalan həm də nail olunan müsbət nəticələndir! Bu barədə COP29-un plenar iclasında geniş danışıldı. Bağlı plenar iclasında COP29-un yüksək səviyyədə təşkilinə görə Azərbaycana rəsmi şəkildə təşəkkür elan edilməsi barədə qətnamə qəbul olundu. Haqqında söhbət açdığımız plenar iclasın gedişindən sitatlar gətirməklə onun səmərəli sayılan nəticələrini bir daha diqqətə təqdim edirik:

* "Plenar iclasda Paris Sazişinin 6-cı maddəsi tam təsdiq

artıqdır. Əldə edilən bu nailiyyətlərlə İtqi və Zərər Fondu 2025-ci ildən etibarən layihələri maliyyələşdirə biləcək. Bu, Azərbaycanın COP29 sədrliyinin növbəti uğurudur".

* "Plenar iclasın davamında yeni iqlim hədəfi qəbul olunub. Belə ki, COP29-un əsas prioriteti olan iqlim maliyyəsi üzrə Yeni Kollektiv Kəmiyyət Hədəfi qəbul olunub".

* "Sənədə əsasən, inkişaf etmiş ölkələrin inkişaf etməkdə olan ölkələrə iqlim fəaliyyəti üçün ildə 100 milyard ABŞ dolları məbləğində vəsaitin birgə səfərbər edilməsi məqsədinin 2035-ci ilədək ən azı 300 milyard ABŞ dollarına çatdırılması təmin ediləcək. Bu vəsait dövlət, özəl, habelə çoxtərəfli mənbələr daxil olmaqla bütün mümkün mənbələr hesabına təmin olunaçaq".

* "Sonra çıxış edən BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) icraçı katibi Saymon Stil COP29-da önəmli qərarların qəbul olduğunu, bununla belə qarşıda xeyli görülməli işlərin dayandığını diqqətə çatdırıb. O, COP29-da iqlim maliyyə hədəfinin 3 dəfə artırılması barədə razılığın əldə edildiyini, bunun iqlim dəyişmələrinin təsirlərinə ən çox məruz qalanlara dəstək üçün önəmli olduğunu deyib. Saymon Stil təxminən 10 il davam edən çətin fəaliyyətdən sonra COP29-da qlobal karbon bazarı barədə razılığın əldə olunmasını yüksək qiymətləndirib".

Azərbaycan COP29-a qədər və onun davam etdiyi müddətdə də iqlim dəyişmələri ilə bağlı yaranan fəlakətli problemlərin həllinə öz töhfələrini vermişdir. 44 günlük Zəfər müharibəsindən sonra Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda təkbaşına, heç bir beynəlxalq maliyyə qurumunun köməyi və iştirakı olmadan genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri apararaq ekoloji fəlakətlərə qarşı mübarizənin vacib elementlərindən sayılan "yaşıl enerji"yə keçidə də şəxsi töhfələrini verməkdədir. Sessiyanın gedişində - noyabrın 13-də "Azərbaycan, Qazaxıstan və Özbəkistan hökumətləri arasında "yaşıl enerji"nin inkişafı və ötürülməsi sayəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş" imzalandı. Sazişin daha bir mühüm məqamı ona Səudiyyə Ərəbistanının da qoşulmasıdır. "Yaşıl layihə"lərdə Səudiyyə Ərəbistanının və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin iştirakı gələcəkdə Qara dəniz kabeli layihəsinin Yaxın Şərq regionunu da əhatə edəcəyindən və Şərq-Qərb enerji dəhlizinin formalaşacağından xəbər verir. Bəli, Azərbaycan yüksək səviyyədə COP29-u keçirir, orada səmərəli müzakirələrin aparılmasına və düzgün qərarların çıxarılmasına şərait yaradır, maliyyə vəsaiti toplanmasına nail olur. Üstəlik, bədxahlarının niyyətlərini puça çıxaraq bəşəriyyətin təhlükəsiz sabahı naminə əlindən gələni əsirgəmir.

COP21 Parisdə keçirilmiş və 171 ölkə tərəfindən çox mühüm sənəd - Paris Sazişi qəbul olunmuşdu. Həmin razılaşmaya görə, 2050-ci ilə qədər atmosfərə atılan tullantıların həcmi sıfır səviyyəsinə endirilməli idi. Çox ciddi və gərəklili hədəf idi. Ancaq Trampın ilk prezidentlik dövründə ABŞ həmin razılaşmadan çıxıldığını elan etdi. Halbuki ABŞ və onun Avropadakı müttəfiqləri ən çox hava çirkləndirənlərdir. ABŞ sutkada 19,4 milyon barel neft hasil edərək birinci yerdədir. Qaz hasilatında da birincidir. Odur ki, ABŞ iqlim konfranslarında daim qeyri-konstruktiv mövqə tutur. Doğrudur, Bayden prezident seçildikdən sonra ABŞ yenidən razılaşmaya qayıtdı, amma hazırda Tramp da geri qayıdıb. Parisdə həmçinin iqlim dəyişikliyindən ən çox əziyyət çəkən kasıb ölkələrə ziyanlarını ödəmək üçün ildə 400 milyard dollar ödənilməsi istənilmişdi. Lakin 100 milyard dollar həcmində razılığa gəlinə də, heç həmin vəsait də toplanmadı. Çünki ABŞ və Al-yə daxil olan ölkələr öhdəliklərini yerinə yetirmirlər. Sazişin digər tələbi dünyada temperaturun orta qlobal istiləşməsinə 1,5 dərəcə Selsi səviyyəsində saxlamaqdır. Çünki karbon qazı qlobal istiləşməyə səbəb olur. Bu niyyətlə dünya COP-da birləşir. Lakin maliyyə

prosesində havaya karbon emissiyaları buraxmaqla planetin ekotarasızlığını poza, təbii fəlakətlər üçün "əsaslar" yarada bilərlər. Başqalarını öz iradəsinə tabe etdirmək, daha çox qazanaraq sürətlə varlanmaq hərisliyi sonda insanların özünə qarşı çevrilir! Qasırğalar, sellər, leysan yağışları, zəlzələ və su basmaları onları ev-əşiklərindən edir, torpaq sürüşmələri və daşqınlar can alır, zəlzələlər bütöv yaşayış məntəqələrini dağıdaraq düzleyir. 1992-ci ildən başlayaraq BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransı müxtəlif ölkələrdə sessiyalar keçirərək yaranmış vəziyyətin qarşısının alınması, iqlim dəyişmələri fəsadlar törətməsin dəyə qabaqlayıcı tədbirlər görülməsi üçün geniş müzakirələr keçirir. Belə bir mötəbər tədbirin müştəşkil qaydada təşkil edilməsi, kreativ müzakirələr keçirilməsi və gərəklili qərarların qəbul olunması bir o qədər də asan başa gələn məsələ deyil. Yalnız nüfuzlu, imkanlı, yüksək beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsində zəngin təcrübəyə malik dövlətlər belə ağır yükün altına girə və onu sonadək daşıya bilərlər.

200 dövlətin dəstəyi ilə Azərbaycan bu məsuliyyəti boynuna götürərək 2024-cü il noyabr 11-dən 24-dək COP29-un möhtə-

li, müzakirə olunan məsələlərin çoxluğu və rəngarəngliyi, qəbul olunan qərarların vacibliyi və səmərəliliyi ilə tarixi sessiyaya çevrildi.

Azərbaycan bu dəfə də dünyaya öz dəyərli töhfəsini verə bildi. Sülhə, inkişafa, insanların asudə və rahat yaşamalarına xidmət edən zəruri addımlarını atdı. İrğindən, dinindən, dilindən asılı olmayaraq, hamıya xoş və xeyirxah münasibət bəslədiyini ortaya qoydu.

Bu uğurlu sessiya ilə dünya Azərbaycanı yenidən, daha yaxından tanıdı və bir daha sevdi.

* Verilən təkliflərin havada qalmaması üçün ciddi tədbirlər də görüldü, ən əsası maliyyə təminatı yaradıldı.

* Dövlətlərin ranqına baxmayaraq, ekologiyaya ağır zərbələr vuranlar isə konkret faktlarla ifşa olundu.

* COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi əleyhinə çıxanların iç üzünü də ifşa edildi.

* "Yaşıl enerji"yə keçidə bağlı bir sıra müqavilələr imzalandı, əməli addımlar atıldı.

Azərbaycan İqlim Maliyyə Fondunun yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edərək kiçik ada dövlətlərinin dəstəklənməsinə on milyon ABŞ dolları məbləğində töhfə də verdi. Bütün çətinliklərə və məkrli oyunlara baxmayaraq,

olunub".

* "Altıncı maddə iqlimlə bağlı hədəflərə çatmaq məqsədilə əməkdaşlıq edən ölkələr üçün etibarlı və şəffaf karbon bazarları təmin edir".

* "İqlim diplomatiyasında ən mürəkkəb və texniki problemlərdən birinin həlli sayılan 6-cı maddə üzrə razılıq kömür zavodlarının istismardan çıxarılması, külək stansiyalarının qurulması və meşələrin salınmasını əhatə edir. Bu, inkişaf etməkdə olan dünyada yeni investisiya dalğası deməkdir".

* "Altıncı maddə üzrə yekdilliklə qəbul edilən qərarlar ətraf mühitin bütövlüyünün təmin edilməsində mühüm rol oynayacaq".

* "Tədbirdə inkişaf etməkdə olan ölkələrin, o cümlədən kiçik ada, ən az inkişaf etmiş və Afrika dövlətlərinin səbirsizliklə gözlədiyi İtqi və Zərər Fondunun tam fəaliyyətə başlamasını təmin edən tarixi qərar qəbul olunub".

* "Bu, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən iqlim dəyişmələrinin fəsadlarının kiçik ada ölkələrinə törətdiyi çətinliklərin həlli məsələsinin COP29 sədrliyinin prioriteti kimi müəyyən edilməsinə uygundur".

* "Hazırda fonda vəd edilən ümumi maliyyə dəstəyinin məbləği 730 milyon ABŞ dollarından